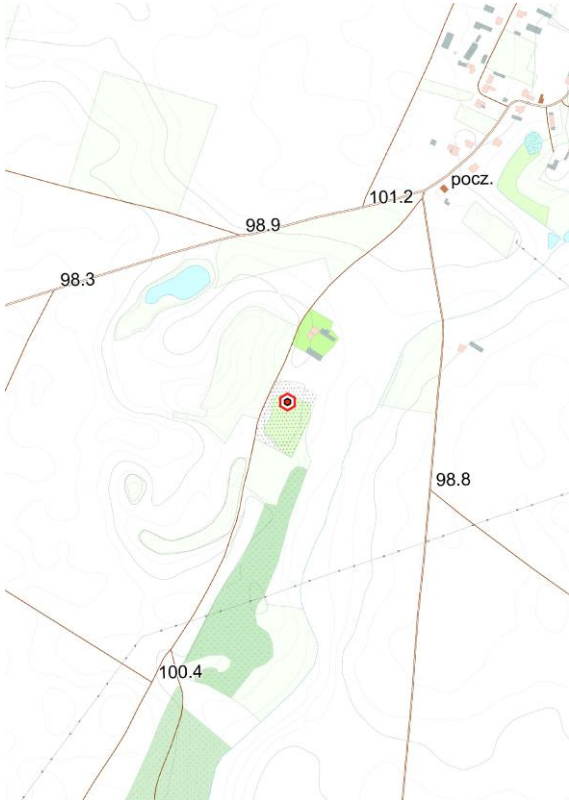

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość
1. Nazwa CMENTARZ EWANGELICKI	2. Czas powstania 1. połowa XIX w.		DĘBIONEK
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym widok w kierunku wschodnim widok w kierunku południowo-wschodnim i przybliżenie na czytelny nagrobek		4. Adres ulica i nr: - nr działki: 290 współrzędne: 53.208176, 17.436891 5. Przynależność administracyjna województwo kujawsko-pomorskie powiat nakielski gmina Sadki 6. Formy ochrony Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków Obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków Gminy Sadki, przyjętej zarządzeniem nr 55.2026 Wójta Gminy Sadki z dnia 7 września 2026 r. Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

Cmentarz ewangelicki w Dębionku stanowi istotny element historycznego krajobrazu wsi, będący świadectwem jej wielokulturowej przeszłości i licznej niegdyś społeczności protestanckiej. Założony w 1. połowie XIX wieku, funkcjonował w ramach parafii ewangelickiej Dębionek–Radzicz (od 1862 r., wcześniej Łobżenica). Jego powstanie wiąże się z rozwojem lokalnej wspólnoty ewangelickiej, która w XIX wieku stanowiła znaczną część mieszkańców miejscowości.

Obiekt zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części wsi, około 800–900 metrów od głównej drogi oraz dawnego kościoła ewangelickiego (obecnie kaplicy pw. Chrystusa Miłosiernego). Położony jest przy drodze prowadzącej w kierunku lasu, naprzeciw stawu, na terenie płaskim. Cmentarz sąsiaduje z polami uprawnymi, gospodarstwem oraz drogą dojazdową. W krajobrazie wyróżnia się jako obszar porośnięty zwartą zielenią wysoką i krzewiastą, stanowiąc wyraźnie czytelną enklawę w otoczeniu terenów rolniczych.

Założenie ma kształt prostokąta. Cmentarz pierwotnie miał charakter parkowy, z urozmaiconą kompozycją zieleni. Jego główną osią była aleja lipowa, biegnąca przez środek założenia, wokół której rozmieszczone były pochówki. Do dziś możliwe jest częściowe odczytanie tej struktury w terenie – widoczne są ślady dawnego układu komunikacyjnego oraz starodrzew, który stanowi relikwiot pierwotnego założenia.

Na terenie cmentarza zachowało się kilkadziesiąt relikwiotów nagrobków, reprezentujących zróżnicowane formy typowe dla wiejskich nekropolii ewangelickich z XIX i początków XX wieku. Pomimo znacznego stopnia degradacji, czytelne są podstawowe typy kompozycyjne oraz stosowane materiały i rozwiązania formalne. Najliczniejszą grupę stanowią nagrobki o formie poziomych obramień mogił, wykonanych z kamienia lub betonu, o rzucie prostokąta. Tworzą one niskie, masywne ramy, pierwotnie wypełnione ziemią i obsadzone roślinnością. Drugą grupę stanowią nagrobki z elementem pionowym – w postaci prostych stel, słupków lub bloków kamiennych ustawionych na niewielkich cokółach. Zachowane są także większe płyty nagrobne, z inskrypcjami umieszczonymi na gładkiej powierzchni.

Szczególnie cenne są zachowane inskrypcje w języku niemieckim, wykonane najczęściej w formie rytych napisów o zróżnicowanej typografii – od prostych liter drukowanych po bardziej dekoracyjne kroje pisma.

Stan zachowania cmentarza jest zły. Obiekt jest silnie zarośnięty, nieuporządkowany i przez długi czas pozostawał bez opieki. W przeszłości teren był wykorzystywany jako miejsce wypasu zwierząt, co przyczyniło się do degradacji jego struktury przestrzennej oraz zniszczenia części nagrobków.

Pomimo tego zachowało się kilkadziesiąt relikwiotów nagrobków. Liczne z nich są przewrócone, częściowo zagłębione w gruncie lub pokryte roślinnością. Elementy kamienne są w znacznym stopniu porośnięte mchem i porostami, co utrudnia ich identyfikację, ale jednocześnie wskazuje na brak ingerencji w substancję zabytkową.

Cmentarz wymaga pilnych działań porządkowych i zabezpieczających. W pierwszej kolejności należy przeprowadzić szczegółową inwentaryzację wszystkich zachowanych relikwiotów nagrobków wraz z ich dokumentacją fotograficzną i opisową. Szczególnie istotne jest odczytanie i utrwalenie zachowanych inskrypcji.

Konieczne jest uporządkowanie zieleni poprzez usunięcie nadmiernych samosiewów i krzewów, przy jednoczesnym zachowaniu starodrzewu oraz relikwiotów dawnej alei lipowej. Działania te powinny być prowadzone ostrożnie, aby nie uszkodzić znajdujących się w gruncie elementów nagrobnych.

Zaleca się oczyszczenie kamiennych relikwiotów z porostów oraz ich podstawowe zabezpieczenie konserwatorskie, bez nadmiernej ingerencji w ich substancję.

Ważnym elementem jest przywrócenie czytelności układu przestrzennego cmentarza – w tym wyeksponowanie przebiegu dawnej alei oraz uporządkowanie rozmieszczenia nagrobków w jej obrębie.

Wskazane jest również oznaczenie terenu poprzez ustawienie tablicy informacyjnej zawierającej historię miejsca, co pozwoli na jego identyfikację w przestrzeni oraz podniesie świadomość jego wartości.

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków